

УДК 338.432: 664

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.9>**Черепеня В.О.**

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2503-5818>**Аверчева Н.О.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних та поведінкових наук,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4534-639X>**Cherepenia Vladyslav, Avercheva Nataliia**

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

РОЗВИТОК СФЕРИ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL PRODUCT PROCESSING SECTOR IN UKRAINE

В статті досліджені основні проблеми і перспективи розвитку сфери переробки сільськогосподарської продукції в Україні, у складній структурі якої найбільшу питому вагу за обсягами реалізованої промислової продукції займає виробництво харчових продуктів. Систематизовано негативні чинники, які перешкоджають розвитку галузі, зокрема необхідність залучення значних інвестиційних ресурсів, інноваційного оновлення технологічних процесів, підвищення конкурентоспроможності за якістю і ціною, залучення кваліфікованого персоналу. Досліджено динаміку і структуру виробництва харчових продуктів. Проаналізовано надходження основних видів продукції сільського господарства на переробні підприємства. На цій основі визначені напрями удосконалення організаційно-економічних відносин, які формуються у сфері переробки сільськогосподарської продукції. Визначені переваги, які формує поглиблення інтеграції між аграрними і промисловими підприємствами в аспекті позитивного впливу на розвиток національної економіки і на мікрорівні.

Ключові слова: підприємства, ефективний розвиток, переробна промисловість, аграрний сектор, додана вартість.

The article examines the main problems and prospects for the development of the agricultural processing sector in Ukraine, in the complex structure of which the largest share in terms of the volume of industrial products sold is occupied by food production. The development and deepening of domestic processing of agricultural raw materials and the production of finished products contributes to import substitution and saturation of the market with domestic goods, which is especially relevant for Ukraine in the context of post-war economic development. Negative factors that hinder the development of the industry are systematized, in particular the need to attract significant investment resources, innovative updating of technological processes, increasing competitiveness in terms of quality and price, attracting qualified personnel. The dynamics and cost structure of food production are studied, in which the largest share is occupied by oil and animal fats, meat and meat products, and dairy products. Negative factors that hinder the development of the industry are systematized, in particular the need to attract significant investment resources, innovative updating of technological processes, increasing competitiveness in terms of quality and price, attracting qualified personnel. The dynamics and cost structure of food production are studied, in which the largest share is occupied by oil and animal fats, meat and meat products, and dairy products. The strategic importance of the processing sector is due

to the fact that it will ensure the balanced development of the main agricultural industries, and the identification of effective ways for the further development of the agricultural processing sector in Ukraine will allow to substantiate the optimal decisions of the government, farmers, business and other stakeholders. Processing and production of finished products by agricultural enterprises, subject to sound planning and preliminary market analysis, can become stable sources of additional income and profit.

Keywords: enterprises, effective development, processing industry, agricultural sector, added value.

Постановка проблеми. Як свідчить світовий досвід, досягти високого рівня конкурентоспроможності можливо на основі поглиблення переробки аграрної продукції, інтеграції аграрного і промислового секторів економіки.

На сучасному етапі країна перебуває в умовах війни, на прифронтових і деокупованих територіях зруйновані об'єкти виробництва та інфраструктури, заміновані значні площі сільськогосподарських угідь, ряд підприємств релоковані, окуповані, або взагалі припинили діяльність. Ці процеси негативно позначилися соціально-економічних показниках країни. Проте аграрний сектор виявив високий рівень стійкості, швидко адаптувався до нових викликів і загроз, навіть дисбаланс внутрішнього ринку, високий рівень інфляції і необхідність формування нових логістичних шляхів експорту сільськогосподарської продукції не привели до значних негативних наслідків, а навпаки, стимулювали до пошуку нових ефективних рішень.

Тому визначення сучасних аспектів розвитку сфери переробки продукції аграрних підприємств, шляхів вдосконалення економічних відносин у агропромисловому секторі є актуальним і потребує детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сфера переробки продукції сільського господарства постійно перебуває у колі інтересів науковців і владних структур.

Зокрема, Лупенко Ю. у доповіді «Перспективи розвитку переробки сільськогосподарської продукції у повоєнній Україні» на сесії Загальних зборів НААН України 12 грудня 2024 р. серед широкого кола проблем виділяє необхідність розвитку сфери переробки сільськогосподарської продукції, збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю. Відзначає важливу роль глибокої переробки, готових продуктів харчування та харчових компонентів у збільшенні валютних доходів держави та прибутків сільськогосподарських товаровиробників. Автор вважає, що диспропорції у структурі виробництва, зокрема значна питома вага продукції рослинництва, які об'єктивно склалися в процесі реформування аграрного сектору економіки, є обтяжливими для експорту через значні обсяги транспортування продукції, а для внутрішнього ринку – це втрата робочих місць та доданої вартості [1].

Крисанов Д.Ф. акцентує увагу на тому, що трансформація аграрної економіки привела до значних структурних змін у відносинах і технологічних зв'язках сільського господарства й харчової промисловості. Вчений оцінює стан інтеграційних зв'язків між підприємствами сировинного та переробно-харчового профілю, які перебувають за межами агрохолдингів, як такий, що потребує зміцнення та оптимізації, формування необхідних умов для підвищення конкурентоспроможності та доданої вартості агрохарчової продукції. До проблем даного сектору віднесено: технологічну відсталість, збитковість переробно-харчових підприємств; дрібномасштабні і слабкі ланцюги постачання та виробництва кінцевої агро-харчової продукції; недотримання нормативних вимог до технологічних процесів, низький рівень контролю за показниками якості й безпеки у сільському господарстві. Тому впровадження в аграрно-харчове виробництво нормативних вимог європейської моделі безпечності харчових продуктів на основі формування стабільних харчових і кормових ланцюгів на умовах вертикальної інтеграції або міжгалузевої кооперації дозволить забезпечити випуск конкурентоспроможної з високою доданою вартістю харчової продукції та якісних кормів для тваринництва [2, с. 137–151].

У статті щодо комплексного розвитку сфери переробки сільськогосподарської сировини в контексті диверсифікації інвестиційних потоків в аграрний сектор автори розгляда-

ють макроекономічний рівень функціонування сфери переробки, проблеми удосконалення інституціональної складової, інвестиційного забезпечення і реалізації проєктів модернізації та реконструкції основного капіталу переробно-харчових виробництв. Досягнення позитивних результатів у комплексному розвитку сфери переробки сільськогосподарської сировини науковці вбачають у покращенні інвестиційного клімату в країні і в аграрному секторі. В контексті глобальних викликів (фінансової кризи через пандемію корона вірусу і воєнні конфлікти), які супроводжуються зниженням ділової активності і темпів економічного зростання, скороченням інвестиційних потоків, дефіцитом державного бюджету, пропонують зміцнювати економічні відносини між переробно-харчовими підприємствами та виробниками сільськогосподарської сировини, впроваджувати стандарти директив ЄС, які стосуються якості та безпечності харчових продуктів [3, с. 37–47].

У попередніх публікаціях автора також узагальнено пропозиції щодо формування і ефективного функціонування сфери переробки сільськогосподарської продукції, поглиблення процесів інтеграції переробних підприємств з постачальниками сільськогосподарської продукції; обґрунтовано ключові проблеми забезпечення сировиною та запропоновано систему удосконалення закупівель переробних підприємств; запропоновано модель співпраці сільськогосподарського кооперативу із переробним підприємством з обґрунтуванням організаційних змін, економічних, соціальних та екологічних аспектів [4, с. 343–374].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення тенденцій і особливостей сучасного розвитку сфери переробки сільськогосподарської продукції в Україні. Для реалізації мети виконані наступні завдання: проаналізовано динаміку і структуру виробництва продукції на основі переробки сільськогосподарської сировини; ідентифіковано проблеми та перешкоди на шляху ефективного функціонування підприємств переробної промисловості у світлі євроінтеграційних процесів; обґрунтовані напрями ефективного розвитку та поглиблення інтеграції виробників сільськогосподарської продукції і переробних підприємств з метою створення вищого рівня доданої вартості.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивна необхідність активізації розвитку сфери переробки сільськогосподарської продукції в Україні обумовлена зростанням обсягів виробництва, вимогами внутрішнього ринку у розширенні асортименту продукції кінцевого споживання і викликами зовнішнього ринку. Війна внесла свої корективи у необхідність розвитку сфери переробки продукції сільського господарства – через руйнування логістики експортних потоків сільськогосподарської сировини перед вітчизняними виробниками постало важливе завдання освоєння європейських ринків на основі розширення сфери переробки.

Через обмеження експорту зерна та іншої сільськогосподарської продукції морськими шляхами у 2022 р. і закриття кордонів європейських країн внутрішній ринок був перенасичений, що привело до зниження цін і значних втрат виробників, зменшення доходності вітчизняних сільгоспвиробників, експортних надходжень до бюджету. Це ще раз довело залежність сировинних видів експорту від політичної ситуації і логістики зовнішньоекономічних зв'язків. Тому обмеження експорту сільськогосподарської сировини в умовах війни зумовлює необхідність і в цілому позитивно впливає на розвиток сфери переробки продукції та інтеграційні процеси в системі АПК.

Однією з основних причини низького рівня комплексного розвитку сфери переробки сільськогосподарської сировини є відсутність достатнього спектра джерел, форм та методів залучення інвестиційних потоків у відтворення основного капіталу переробно-харчових виробництв. Для промислової аграрної переробки та виробництва готової продукції існує ряд викликів і загроз, які необхідно враховувати, оцінюючи даний вид бізнесу, зокрема:

- значні обсяги фінансово-інвестиційного забезпечення для створення бази переробки;
- додаткові капіталовкладення для придбання інноваційного обладнання переробки аграрної сировини;

- ліцензійні вимоги і спеціальні дозволи на виробництво окремих видів продукції (алкогольні і тютюнові вироби, продукція медичного призначення);
- необхідність створення оптимальних запасів сировини і угод із іншими поставальниками для рівномірного завантаження виробничих потужностей протягом року;
- високий рівень конкуренції на ринку готових харчових продуктів, необхідність формування конкурентних переваг за якістю і ціною;
- додаткові маркетингові витрати на рекламу, логістику, створення сегментів ринку;
- залучення кваліфікованих фахівців і працівників, час на освоєння нових технологій і навичок персоналу [5].

Визначити основні тенденції розвитку галузі та її вплив на економіку країни можливо на основі дослідження динаміки обсягів виробництва. Україна має потужний потенціал виробництва сільськогосподарської продукції, на основі якого сформувалася різностороння сфера її переробки. В цілому сфера переробки сільськогосподарської продукції досить складна за структурою, представлена наступними галузями: за КВЕД-2010 10 «Виробництво харчових продуктів»; 11 «Виробництво напоїв» і 12 «Виробництво тютюнових виробів». У загальній структурі обсягів реалізованої промислової продукції сфери переробки сільськогосподарської продукції найбільшу питому вагу у 2023 р. займали підприємства, які спеціалізуються на виробництві харчових продуктів – 85,7 %; виробництво напоїв – 11,3 %, тютюнових виробів – 3,0 % (табл. 1).

У структурі обсягів реалізації харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів найбільшу частку займає виробництво олії та тваринних жирів – 25,9 %, м'яса і м'ясних продуктів – 19,6 % та молочних продуктів – 9,7 %. Також вагома частка інших

Таблиця 1

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання (харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів) за КВЕД-2010, млн грн

Сфери переробки сільськогосподарської продукції	Код за КВЕД-2010	Роки			Структура 2023 р., %	2023 р. у % до 2021 р.
		2021	2022	2023 р.		
1	2	3	4	5	6	7
Переробна промисловість – всього	С	2908709,9	1975021,7	2435649,6	–	83,7
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10–12	960601,7	796596,6	957818,3	100,0	99,7
Питома вага виробництва за КВЕД 2010 10–12, %		33,0	40,3	39,3		+ 6,3 в. п.
Виробництво харчових продуктів – всього	10	769949,9	697233,4	820354,5	85,7	106,5
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	10.1	117888,4	138348,1	187582,8	19,6	159,1
Перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків	10.2	15639,5	13659,6	18392,0	1,9	117,6
Перероблення та консервування фруктів і овочів	10.3	22381,5	25085,4	31266,0	3,3	139,7
Виробництво олії та тваринних жирів	10.4	310075,9	241503,3	247883,0	25,9	79,9
Виробництво молочних продуктів	10.5	80468,3	77149,5	92591,0	9,7	115,1

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів	10.6	47626,2	37543,2	40640,6	4,2	85,3
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	10.7	53161,7	49626,9	58937,4	6,2	110,9
Виробництво інших харчових продуктів	10.8	100505,6	92907,4	119908,8	12,5	119,3
Виробництво готових кормів для тварин	10.9	22202,8	21410,0	23153,0	2,4	104,3
Виробництво напоїв	11	к/с	81838,7	108544,2	11,3	–
Виробництво тютюнових виробів	12	к/с	17524,5	28919,5	3,0	–

Джерело: розраховано автором за [6]

харчових продуктів, до яких належить цукор і вироби з нього (12,5 % у структурі вартості реалізованої продукції суб'єктами господарювання переробної промисловості).

У 2023 р. обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання (у сфері харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів) становили 957818,3 млн грн, що на 0,3 % менше рівня 2021 р. і на 20,2 % більше показника 2022 р. Це свідчить про відновлення діяльності суб'єктів господарювання і зростання їх доходів. Порівняно з 2021 р. обсяги реалізації у вартісному вираженні зросли за сферою «Виробництво м'яса та м'ясних продуктів» – на 59,1 %; «Перероблення та консервування фруктів і овочів» – на 39,7 %; «Виробництво молочних продуктів» – на 15,1 %.

Зменшилися доходи у сфері «Виробництво олії та тваринних жирів» – на 20,1 %; «Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів» – на 14,7 %, що можна пояснити зниженням загальних обсягів виробництва зерна і насіння соняшнику через несприятливі погодно-кліматичні умови 2023 р.

В цілому сфера переробки сільськогосподарської продукції виявила стійкість в умовах війни, загальні обсяги доходів господарюючих суб'єктів у 2023 р. відповідають рівню 2021 р. Тільки деякі галузі зазнали негативного впливу зовнішнього середовища і скоротили обсяги реалізації. Навіть у роки війни показники діяльності сфери переробки продукції сільського господарства були більш стійкими до впливу негативних чинників, порівняно з показниками переробної промисловості в цілому, в якій відзначено скорочення обсягів реалізації на 16,3 %.

Структура переробки сільськогосподарської продукції у 2023 р. показує співвідношення основних галузей, які забезпечують продуктами харчування внутрішній і зовнішній ринок (рис. 1).

У вартісній структурі реалізації продукції харчової промисловості найбільшу частку займають олія і тваринні жири (30,2 %), м'ясо і м'ясні вироби (22,9 %); молочні продукти (11,3 %). Як позитивну тенденцію слід відзначити зростання частки переробки м'яса та м'ясних продуктів, завдяки зростанню цін на продукцію. За повідомленням ННЦ «Інститут аграрної економіки» упродовж 2015–2023 рр. найбільшими темпами зростало виробництво цукру (більше ніж у 8 разів), переробки риби (у 5,4 рази) та м'ясної продукції (у 4,3 рази).

Отже, Україна має значний потенціал для подальшого розвитку переробки сільгосппродукції, щоб забезпечити внутрішні потреби за рахунок вітчизняної продукції,

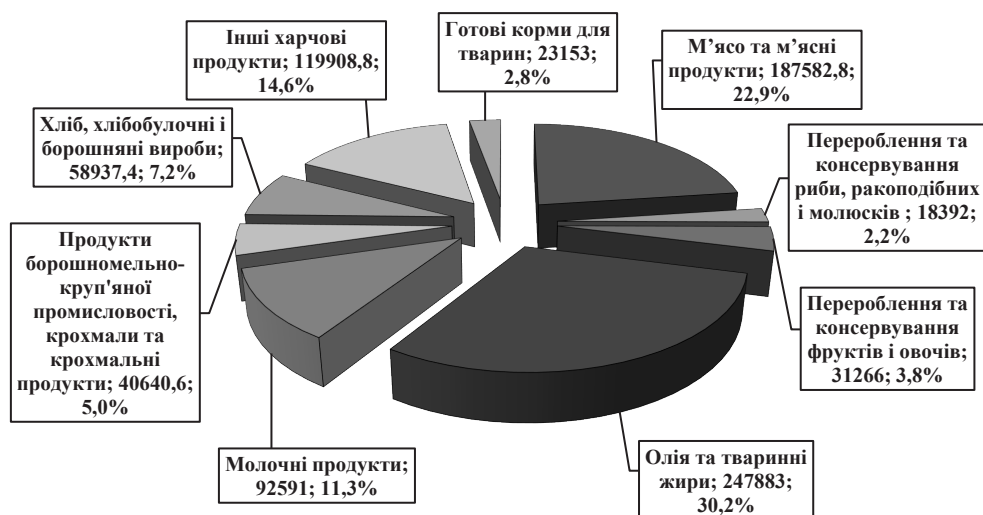

Рис. 1. Структура обсягів реалізації у сфері виробництва харчових продуктів, млн грн, %
Джерело: побудовано автором за даними [6]

а також для нарощування присутності України на світовому продовольчому ринку, перш за все за рахунок збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю. Тому прискорений розвиток харчової промисловості слід розглядати як пріоритетний напрям розвитку економіки держави на найближчу перспективу [7].

Переробка сільськогосподарської продукції на харчові цілі у роки війни збільшила питому вагу у обсягах реалізації переробної промисловості. Якщо у період 2010–2020 рр. її частка зросла від 26,6 до 36,1 %, то у 2022–2023 рр. – до 39,0 і 38,7 % відповідно (рис. 2).

Динаміка обсягів реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів є позитивною, обсяги зросли майже у 5 разів – від 187,5 до 889,6 млрд грн. У 2022 р. виробництво

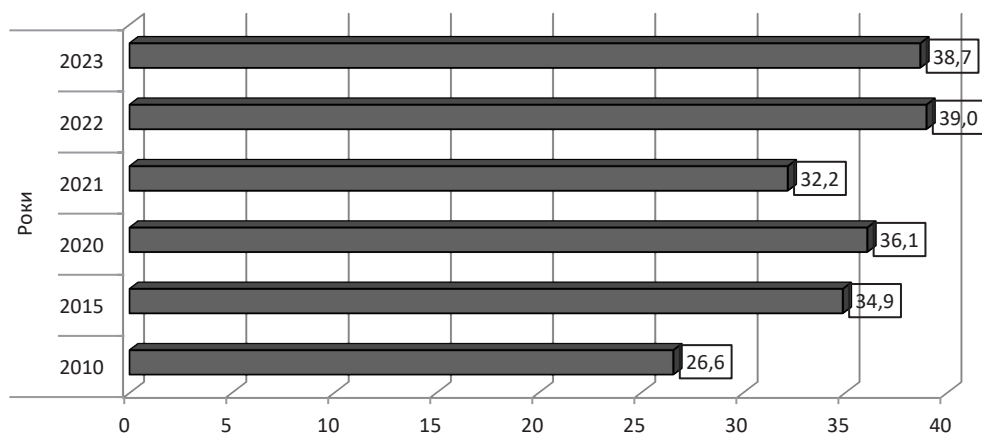

Рис. 2. Питома вага виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у обсягах реалізації переробної промисловості, %

Джерело: побудовано автором за [6]

скоротилося на 14,5 %, проте у 2023 р. галузь відновила обсяги реалізації і перевищила довоєнний рівень (рис. 3).

Порівняльний аналіз виробництва і переробки основних видів продукції тваринництва в Україні свідчить, що зростає питома вага переробки м'яса за період 2020–2023 рр. – від 52,2 до 60,9 %. Обсяги переробки також зростають на 6,3 %, проте виращування приросту живої маси сільськогосподарських тварин зменшилися від 3409,3 до 3102,9 тис. т (на 9,0 %) (табл. 2).

У молокопродуктовому підкомплексі слід відзначити скорочення обсягів виробництва молока – від 9263,6 до 7430,4 тис. т – на 19,8 %; а його переробки – від 3511,8 до 2918,4 тис. т – на 16,9 %. Проте, підвищуються якісні показники продукції, яка надходить на переробку. Із загальної маси молока 2660,0 тис. т, яке надійшло на переробку 48,5 % відповідало за якісними показниками екстра класу; 24,6 % – вищого ґатунку і 24,2 % – першого.

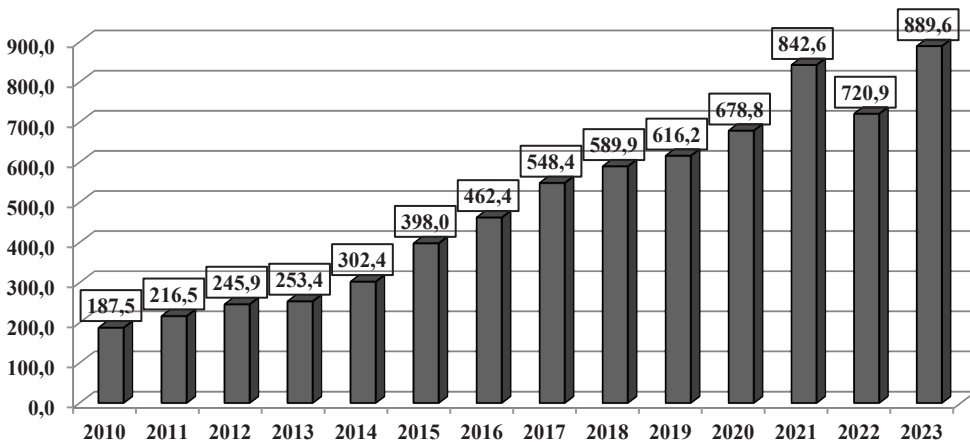

Рис. 3. Обсяги реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, млрд грн.

Джерело: побудовано автором за [6]

Таблиця 2

Виробництво і переробка м'яса і молока в Україні, тис. т

Показники	Роки				2023 р. у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	2023	
Виробництво приросту живої маси сільськогосподарських живих тварин	3409,3	3329,8	2954,8	3102,9	91,0
Загальна маса надходження тварин сільськогосподарських живих на переробку	1778,2	1826,9	1832,0	1890,4	106,3
Питома вага переробки м'яса у загальних обсягах виробництва	52,2	54,9	62,0	60,9	+8,7 в. п.
Виробництво молока	9263,6	8713,9	7767,7	7430,4	80,2
Загальна маса надходження молока сирого на переробку	3511,8	3197,8	2767,5	2918,4	83,1
Питома вага переробки молока у загальних обсягах виробництва	37,9	36,7	35,6	39,3	+1,4 в. п.

Джерело: розраховано автором за [8–9]

В цілому розвиток галузі тваринництва в Україні створює об'єктивні передумови для нарощування переробки продукції рослинництва, оскільки для виробництва комбікормів експортні потоки зерна-сировини будуть спрямовані на внутрішнє споживання. Особливо це актуально в умовах тривалого блокування українських портів і руйнування логістики експортних потоків. Таким чином, внутрішнє споживання фуражного зерна на корми для тваринництва зменшує навантаження на транспортну інфраструктуру, спрямовану на експортні поставки. Підтримка державою малих господарюючих суб'єктів, які утримують сільськогосподарських тварин, також сприяє нарощуванню виробництва молока, м'яса, яєць на основі зміцнення кормової бази. Крім того, забезпечення продукцією тваринництва переробних підприємств дозволить ефективніше використовувати ресурсний потенціал, завантажити виробничі потужності, підвищити конкурентоспроможність.

У зерновій галузі обсяги переробки значно менші, порівняно з обсягами виробництва. У 2021 р. із 86010 тис. т зернових і зернобобових культур на переробку надійшло 2108,5 тис. т, що становить лише 2,45 %. При цьому експортовано 51573 тис. т – 60 % від обсягів виробництва. Витрати на кормові цілі становили 9930 тис. т – 11,5 %. Експортна орієнтація зернопродуктового підкомплексу забезпечує валютні надходження і стійкість виробництва, проте на експорт спрямовується зерно-сировина для подальшої переробки за кордоном. При цьому країна втрачає додану вартість, яку здатна забезпечити переробка, тому в даному аспекті у післявоєнний період значно підвищується її роль.

Із загального обсягу виробництва соняшнику у 2021 р. (16392 тис. т) надійшло на переробні підприємства 2206,8 тис. т – 13,5 %, а загальні обсяги переробки становили 12119 тис. т, або 73,9 %. Дані за 2022–2024 рр. щодо надходження на переробку продукції рослинництва не оприлюднюються.

Кожна галузь сільського господарства потребує детального вивчення з точки зору поглиблення переробки продукції, впровадження ефективних організаційно-економічних механізмів інтеграції виробництва і переробки в єдиний комплекс. Особливої уваги заслуговує розвиток сфери переробки продукції на базі сільськогосподарських підприємств, що створює додаткові перспективи розвитку і є предметом державної підтримки на сучасному етапі.

Розвиток первинної і поглибленої переробки сільськогосподарської продукції має велике значення для внутрішнього ринку, оскільки дозволяє задовольнити попит населення на вищому якісному рівні, сприяє зростанню доходів товаровиробників, підвищує рівень зайнятості населення у високотехнологічних сферах виробництва. Для експорту зростання частки продукції переробної промисловості формує додаткові вигоди, оскільки зменшується вантажність перевезень, що сприяє економії транспортних та інших логістичних витрат, зростає ціна на продукцію і, відповідно, валютні надходження в країну, розширюється географія експорту і змінюється орієнтація у бік європейських і провідних світових країн, послаблюються митні бар'єри.

Вивчення наукових джерел за темою дозволило систематизувати переваги, які формує сфера переробки на макро- і мікрорівні (табл. 3).

Для розвитку внутрішньої переробки сільськогосподарської продукції у післявоєнний період на державному рівні необхідно розробити програму розвитку агропродовольчого підкомплексу, при цьому врахувати ряд напрямів:

- створення сприятливого інвестиційного клімату для будівництва нових і модернізації наявних потужностей підприємств харчової промисловості, впровадження технологій, які відповідають європейським і світовим стандартам якості і безпечності продуктів харчування;
- підтримка релокованих переробних підприємств на рівні територіальних громад і органів місцевої влади у питаннях їх адаптації до нових умов, ресурсного забезпечення, постачання сільськогосподарської сировини, збуту продукції, гарантованих замовлень для комунальних підприємств;

Таблиця 3

Переваги розвитку сфери переробки для бізнесу і держави

Для підприємств	Для держави
Соціальні переваги	
– нівелювання сезонної зайнятості працівників; – кооперація у секторі малих товаровиробників і господарств населення з метою створення спільної бази переробки; – екологізація процесів на основі переробки некондиційної продукції і відходів виробництва;	– створення нових робочих місць; – зниження рівня безробіття; – підвищення доходів працівників; – сталий розвиток сільських територій; – підвищення престижності праці у сфері переробки.
Економічні переваги	
– впровадження сучасних інноваційних технологій в аграрному секторі і у переробній промисловості; – диверсифікація прибутків для сільськогосподарських товаровиробників; – забезпечення конкурентоспроможності малих і середніх господарств на регіональних і локальних ринках на основі розвитку переробки; – підвищення прибутковості, зменшення впливу сезонності, стабілізація доходності на основі переробки некондиційної або надлишкової продукції на готову продукцію з тривалим терміном зберігання; – додаткові вигоди і прибутки у сфері переробки завдяки запасам сировини тривалого зберігання (придбаній за низкими цінами в період збору врожаю) для наступної переробки протягом року.	– зростання доходів до бюджету, у т. ч. і валютних надходжень; – підвищення експортного потенціалу і конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку; – стабілізація розвитку агропромислового сектору, як пріоритету національної економіки; – співпраця владних структур, підприємств та інвесторів сприяє комплексному розвитку територіальних громад.

Джерело: систематизовано і розширено автором на основі наукових публікацій.

– державна підтримка розвитку сфери переробки на деокупованих територіях, формування сталого розвитку агропродовольчих систем, відновлення економічного потенціалу та інфраструктури зберігання і переробки сільськогосподарської продукції у післявоєнний період [10].

Стратегічне значення сфери переробки обумовлене тим, що забезпечить збалансований розвиток основних сільськогосподарських галузей – рослинництва і тваринництва, а наукове обґрунтування післявоєнного розвитку галузей агропромислового комплексу, визначення ефективних шляхів подальшого розвитку сфери переробки агропродукції в Україні, дозволить обґрунтувати оптимальні рішення уряду, аграріїв, бізнесу та інші зацікавлених сторін [11].

Висновки. Таким чином, розвиток переробки сільськогосподарської сировини має стратегічне значення в умовах війни і післявоєнної відбудови України.

Переробка та випуск готової продукції сільськогосподарськими підприємствами, за умови обґрунтованого планування та попереднього аналізу ринку, можуть стати стабільними джерелами додаткового доходу і прибутку. Розвиток і поглиблення власної переробки сільськогосподарської сировини та виробництво готової продукції сприяє імпортозаміщенню і насиченню ринку вітчизняними товарами, що особливо актуально для України в умовах післявоєнного розвитку економіки.

На державному рівні необхідно розробити та впровадити стратегічні програми розвитку аграрного сектору економіки в поєднанні з переробкою сільськогосподарської сировини. Державна політика має бути зосереджена на створенні ефективного організаційно-економічного механізму інтеграції виробників аграрної продукції та

переробних підприємств. Одним із ключових завдань цих підприємств є розширення внутрішньої переробки сільськогосподарської продукції, а також збільшення частки готової харчової продукції та товарів із високою доданою вартістю в експортній структурі агропродовольства. Важливо забезпечити підтримку і налагодження постійних ділових контактів між вітчизняними та іноземними контрагентами з метою укладання відповідних зовнішньоекономічних контрактів реалізації на експорт готових харчових продуктів.

В сучасних умовах багато європейських країн зняли обмеження на імпорт українських харчових продуктів, що формує нові можливості для постачання української продукції, налагодження ділових контактів, збільшення продажів. В даному напрямі полягають перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Перспективи розвитку переробки сільськогосподарської продукції у повоєнній Україні: доповідь Юрія Лупенка на сесії Загальних зборів Національної академії аграрних наук України 12 грудня 2024 року. URL: <http://naas.gov.ua/slide/perspektivi-rozvitku-pererobki-s-lskogospodarsko-produkts-u-povo-nn-y-ukra-n/> (дата звернення 10.02.2025).
2. Крисанов Д. Ф. Оптимізація інтеграційних зв'язків між підприємствами сільського господарства і переробно-харчових галузей в умовах посилення впливу євроінтеграційних процесів. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2016. Вип. 11. С. 137–151. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNANU/5089/1/optymizaciya.pdf> (дата звернення 05.03.2025).
3. Голян В. А., Лучечко Ю. М., Гордійчук А. І., Шмаров Д. М. Комплексний розвиток сфери переробки сільськогосподарської сировини в контексті диверсифікації інвестиційних потоків в аграрний сектор. *Агросвіт*. 2020. № 9. С. 37–47. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2020/5.pdf (дата звернення 03.03.2025).
4. Аверчева Н. О. Перспективи розвитку інтеграційних процесів у сфері переробки сільськогосподарської продукції. *Формування нової парадигми розвитку агропромислового сектору в XXI столітті*: колективна монографія у 2 ч. Ч. 2 / відп. за випуск О. В. Аверчев. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. Ч. 2. 424 с., С. 343–374. <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/145/1754/4247-1> (дата звернення 10.03.2025).
5. Чому виробництво їжі - це єдиний шлях виживання агрохолдингів в сучасних умовах. URL: <https://newfood.ua/2022/02/06/chomu-vyrobnytstvo-izhi-tse-iedynyuy-shliakh-vyzhyvannia-ahrokholdynhiv-v-suchasnykh-umovakh/> (дата звернення 10.02.2025).
6. Показники діяльності суб'єктів господарювання: статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.02.2025).
7. Україна має значний потенціал для подальшого розвитку переробки сільгосппродукції. URL: <https://ukragroconsult.com/news/ukrayina-maye-znachnyj-potenczial-dlya-podalys'hogo-rozvytku-pererobky-silygospprodukcziyi/> (дата звернення 02.03.2025).
8. Рослинництво України 2023: статистичний збірник / Відп. за вип. О. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.02.2025).
9. Тваринництво України 2023: статистичний збірник / Відп. за вип. О. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.02.2025).
10. Пріоритети розвитку переробки сільськогосподарської продукції в умовах потенційних загроз блокування українських портів. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/priorytety-rozvytku-pererobky-silskohospodarskoyi-produktsiyyi-v-umovakh> (дата звернення 12.02.2025).
11. Розвиток агропереробки стратегічно важливий під час війни та відбудови України. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/rozvitok-agropererobki-strategichno-vazhlyviv-pid-chas-viyni-ta-vidbudovi-ukrajini> (дата звернення 10.02.2025).

References:

1. Natsionalnoi akademii ahrarnykh nauk Ukrainy (2024) *Perspektyvy rozvytku pererobky silskohospodarskoi produktsii u povoiennii Ukraini: Dopovid Yuriia Lupenka na sesii Zahalnykh zboriv Natsionalnoi akademii ahrarnykh nauk Ukrainy 12 hrudnia 2024 roku* [Prospects for the development of agricultural processing in post-war Ukraine: Report by Yuriy Lupenko at the session of the General

Meeting of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine on December 12, 2024]. Available at: <http://naas.gov.ua/slide/perspektivi-rozvitku-pererobki-s-lskogospodarsko-produkts-u-povo-nn-y-ukra-n/> (accessed February 10, 2025).

2. Krysanov D. F. (2016) Optymizatsiia intehratsiinykh zviazkiv mizh pidpriemstvamy silskoho hospodarstva i pererobno-kharchovykh haluzei v umovakh posylennia vplyvu yevrointehratsiinykh protsesiv [Optimization of integration relations between enterprises of agriculture and food processing industries in the context of the increasing influence of European integration processes]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Ekonomichni nauky*, vol. 11, pp. 137–151. Available at: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5089/1/optymizaciya.pdf> (accessed March 05, 2025).

3. Holian V. A., Luchechko Yu. M., Hordiichuk A. I., Shmarov D. M. (2020) Kompleksnyi rozvytok sfery pererobky silskohospodarskoi syrovyny v konteksti dyversyfikatsii investytsiinykh potokiv v ahraryni sektor [Comprehensive development of the agricultural raw material processing sector in the context of diversification of investment flows into the agricultural sector]. *Ahrosvit*, vol. 9, pp. 37–47. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2020/5.pdf (accessed March 03, 2025).

4. Avercheva N.O.(2021) Perspektyvy rozvytku intehratsiinykh protsesiv u sferi pererobky silskohospodarskoi produktsii [Prospects for the development of integration processes in the field of agricultural processing.]. In O. V. Averchev (Eds.). *Formuvannia novoi paradyhmy rozvytku ahropromysloвого sektoru v KhKhI stolitti: kol. monohrafiia u 2 ch.* Ch. 2 [Formation of a new paradigm for the development of the agro-industrial sector in the 21st century: a collective monograph in 2 parts. Part 2] Lviv-Torun: Liha-Pres, pp. 343–374. Available at: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/145/1754/4247-1> (in Ukrainian). (accessed March 10, 2025).

5. Newfood.ua. (2022) Chomu vyrobnytstvo yizhi – tse yedynyi shliakh vyzhyvannia ahrokholdynhiv v suchasnykh umovakh [Why food production is the only way for agricultural holdings to survive in modern conditions]. Available at: <https://newfood.ua/2022/02/06/chomu-vyrobnytstvo-izhi-tse-iedynny-shliakh-vyzhyvannia-ahrokholdynhiv-v-suchasnykh-umovakh/> (accessed February 10, 2025).

6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2024) *Pokaznyky diialnosti subiektiv hospodariuvannia: statystychnyi biuleten* [Indicators of business entities' activities: statistical bulletin]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed February 10, 2025).

7. Ukragroconsult. com (2023) *Ukraina maie znachnyi potentsial dlia podalshoho rozvytku pererobky silhospproduktsii* [Ukraine has significant potential for further development of agricultural processing]. Available at: <https://ukragroconsult.com/news/ukrayina-maye-znachnyj-potenczial-dlya-podalyshoho-rozvytku-pererobky-silygospprodukcziyi/> (accessed March 02, 2025).

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2023) *Roslynnytstvo Ukrainy 2023: statystychnyi zbirnyk* [Crop production of Ukraine 2023: statistical compilation] / In. Prokopenko O. (Eds.). Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed February 10, 2025).

9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2023) *Tvarynnytstvo Ukrainy 2023: statystychnyi zbirnyk* [Livestock breeding in Ukraine 2023: statistical compilation] / In . Prokopenko O. (Eds.). Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed February 10, 2025).

10. Niss. gov.ua (2023) *Priorytety rozvytku pererobky silskohospodarskoi produktsii v umovakh potentsiinykh zahroz blokuvannia ukraïnskykh portiv* [Priorities for the development of agricultural processing in the face of potential threats of blocking Ukrainian ports]. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/priorytety-rozvytku-pererobky-silskohospodarskoyi-produktsiyyi-v-umovakh> (accessed February 12, 2025).

11. Agroportal.ua (2024) *Rozvytok ahropererobky stratehichno vazhlyvyi pid chas viiny ta vidbudovy Ukrainy* [The development of agro-processing is strategically important during the war and reconstruction of Ukraine]. Available at: <https://agroportal.ua/news/ukraina/rozvitok-agropererobki-strategichno-vazhlyviy-pid-chas-viiny-ta-vidbudovi-ukrajini> (accessed February 10, 2025).